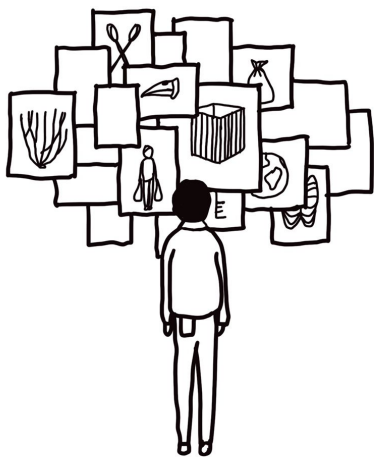

PRÁCE S KÓDY

V kritické pedagogice nahlížíme na témata každodenního života žáků a žákyň jako na problémy, ke kterým je třeba přistoupit. Témata problematizujeme, snažíme se „nastolit problém“ (položit jej na stůl, nasvítit, pracovat s ním). Kodifikace je způsobem, jak problém otevřít a podnítit dialog ve skupině.

ilustrace: Eva Kořátková

Co je to kód a kodifikace

Problematizující přístup je založen na generativních tématech, která vyplynou z naslouchání skupině, popř. komunitě. Mluvte společně o příbězích, které se týkají vašeho života. Která témata jsou nejčastější? Mohou to být chudoba, nezaměstnanost, pocity nedostatku, nesplněná očekávání od sebe samých, nevyhovující veřejná doprava, výchova dětí, krize v komunitě nebo něco, co byste nikdy nepředpokládali*y! Pro tato témata potřebujeme připravit materiál, který podnítl dialog ve skupinách. Za tímto účelem téma kódujeme.

Hledání a vytváření kódů

Zachyťte některé aspekty určeného tématu jako scénu z každodenního života. Freire původně používal obyčejné kresby, ale stejně tak může být vhodnou formou fotografie, drama, video, příběh, poezie a hudba. „Kódem“ se jednoduše rozumí médium, které se používá k zachycení podstaty každodenních problémů, aby ji bylo možné prezentovat skupině. Kódy umožňují přinést mezi studenty a studentky téma, ke kterému se mohou vztáhnout, avšak které utváří bezpečnou vzdálenost mezi tématem a nimi. Kód je externím znázorněním problému, a tím umožňuje lidem jej vidět novými očima, a nikoliv ze samozřejmosti každodenní zkušenosti. Čím relevantnější je téma, tím větší je pravděpodobnost, že vyvolá zájem, emoce a akci. Aby bylo účinné, musí být zasazeno do známého, každodenního života lidí, zakódováno v jejich jazyce a kultuře, potřebuje čerpat z jejich zkušeností a podněcovat je k otázkám.

Aby bylo možné kódy připravit, je důležité:

- vybrat téma, které je relevantní a vyvolává silné pocity,
- zachytit známou scénu z každodenního života, která souvisí s tématem,

- udělat kód jednoduchý, jednoznačný, přímý a vybrat nejlepší formu zachycení, třeba fotografii nebo kreslený film, pantomimu, hru, poezii, píseň.

Příklady kódů

- **Pedagog*žka kóduje problém**
Pokud chce vyučující se třídou otevřít téma trestů, povinností, disciplinace, může jako kód vzít předmět, který pro něj*ni tresty a povinnosti ve třídě symbolizuje (např. školní řád, zvuk zvonku). Nad kódem poté ve třídě vede dialog.
  - Co jste viděli*y, co jste slyšeli*y o tématu, kterému se věnujeme?
  - Mohl by to být váš příběh? Jak je to s vámi spojené?
  - Poznáváte se tam?
  - Jak to k vám mluví? Co to ve vás vyvolává? Jak byste na něj chtěli*y reagovat?
  - Co cítíte v těle, když o tématu přemýšlíte, když jej slyšíte, vidíte (když s kódem manipulujete)?
  - Jak můžete problém pojmenovat?
- **Studující kódují problém**
Vyučující se skrze diskuzi se žáky a žačkami dozvídá o pocitech přetížení z množství studijních úkolů. Ve třídě jsou tyto pocity rozhodně tématem. Vyučující žáky a žačky pobídne, ať na příští společnou hodinu přinesou předmět, který pro ně symbolizuje jejich pocity a zkušenosti. Příští hodinu se o nich budou bavit.

Příklady práce s kódy

Gender a živé sochy (seminář Probouzení z ticha)

Kódování představ o mužích a ženách dvěma účastníky a společné dekódování (interpretace) ostatními, ve kterém jsme pojmenovávali*y představy naší kultury, které máme o mužích a ženách.

Gramatizace a posilování kritického vědomí.

Vytvořený kód sloužící diskuzi v rámci programu kulturních kruhů (cultural circles), které inicioval Paulo Freire v 70. letech min. století v Brazílii.

S obrázkem jedna pedagožka pracovala takto: Ptala se: „Jak vznikly ty věci na obrázku? Jak vznikl ten strom? (Proč je takový?) Jak vzniklo prase? Jak dům? Jak ptáci?“ Docházeli* y postupně k tomu, že svět je přetvářen z přírodních materiálů člověkem. Posilovala tak kritické vědomí síly člověka, který utváří svět.

obrázek z praxe kulturních kruhů (Culture Circle),
zdroj: acervo.paulofreire.org